

YENİ YAYINLAR

İzvestiya na Institutata za bălgarski ezik. Kniga XVI. Sofya, 1968. 757 s.

Tanınmış Bulgar dil bilgini Prof. Vladimir Georgiev 1968 yılında altmış yaşına ermişti. Prof. Georgiev Sofya Üniversitesinin Slav Filolojisi Fakültesinde dilbilimi ve özellikle Slav dilleri alanında değerli bilginler yetiştirdiği gibi, türlü dillerle ilgili birçok problemler üzerinde de köklü araştırmalar yaparak bilgilerimizi yeni verilerle artırmış, zenginleştirmiştir.

Bilim yolundaki çalışmalarını büyük bir çaba ile sürdüren Prof. Georgiev 3 şubat 1908 günü Gabare köyünde (Vratsa çevresi) doğmuştur. Sofya Üniversitesinde Dimităr Dečev, Veselin Beševliev ve Stefan Mladenov gibi öğretim üyelerinin yanında okuyan Georgiev, eski ve yeni Balkan dilleri üzerinde çalışmıştır. 1930 yılında Sofya Üniversitesinden çıkan genç bilgin, 1933-1934 yıllarında Viyana'da Paul Kretschmer ve Norbert Jokl'un yanında uzmanlık çalışmalarını sürdürmüştür. Daha sonra bir süre Floransa, Berlin (1939) ve Paris'te (1946-1947) çalışan Georgiev, en eski Balkan dilleri üzerinde durduğu gibi, eski Küçük Asya dilleriyle de uğraşmıştır. Bunlardan başka, eski Akdeniz dillerinden kalan anıtları da araştıran Georgiev, Etrusk dili problemine de dokunmuştur. Prof. Georgiev bütün bu konularda çok değerli yayınlar yapmıştır.

Çok geniş bir alanda çalışan Prof. Georgiev yeni Balkan dilleri arasındaki bağlantıları da ihmal etmemiştir.

Bilim alanındaki bu çalışmaları yanında Prof. Georgiev 1947-1948 öğretim yılında Sofya Üniversitesi Tarih-Filoloji Fakültesinde dekanlık yapmış, daha sonra da Sofya Üniversitesi rektörlüğüne getirilmiştir (1951-1956). Son olarak Prof. Georgiev Bulgar Bilimler Akademisi başkan vekilliğine seçilmiştir (1959).

İşte Bulgar Bilimler Akademisi Bulgar Dili Enstitüsü, bu seçkin bilginin doğumunun 60. yıldönümünü kutlamak üzere *İzvestiya na Institutata za bălgarski ezik* dergisinin XVI. cildini onun adına adanmıştır. Cildin başında, İvan Gălăbov, Prof. Georgiev'in hayatını ve bilim alanındaki çalışmalarını tanıtan uzun bir yazı yazmıştır. Sonra Prof. Georgiev'in 1932-1967 yılları arasında yazmış olduğu yazıları kapsayan bir bibliyografya listesi verilmiştir. Bundan

sonra Prof. Georgiev'in çalışma arkadaşları ve öğrencileri tarafından yazılmış olan yazılar geliyor.

Prof. Georgiev'in çalışma alanına uygun olarak bu yazılar arasında karşılaştırmalı ve tarihî dil bilgisi, Slav dilleri ve Bulgar dili alanlarına giren çalışmalar büyük bir yer tutuyor. İvan Duridanov'un Etymologisches aus dem Bereiche des Thrakischen und Dakischen, Veselin Beševliev'in Ein verkannter thrakischer Ortsname, Velizar Velkov'un Über den antiken Namen des Flusses Arda ... adlı yazıları gibi. Fakat bu ciltte Türk dilini veya Türk tarihini doğrudan doğruya veya dolayısıyla ilgilendiren yazılar da vardır. Emil Boev'in Za bălgasko-tyurkskite ezikovi vrăzki, Mosko Moskov'un Obști po proizvod tyurkski zaemki v nyakoi balkanski i srednoevropeyski ezici, Mefküre Mollova'nın Quelques lexèmes turks septentrionaux en ğ- ~ ğ- ~ j ... dans les langues slaves méridionales veya İvan Venedikov'un Αὐλή adlı yazıları gibi. Bunlardan başka, doğrudan doğruya olmasa bile dolayısıyla Türk dilini ilgilendirecek birkaç yazı da vardır. Örnek olarak, Vasilka Tıpkova - Zaimova'nın "Latingrad" v balkanskite zemi adlı yazısı İstanbul şehrinin adı için önemlidir. Maksim Sl. Mladenov'un Edin slučay na t a b u v bălgarskiya ezik adlı yazısı, Türkçe *gelincik* kelimesinin kökü ve yapısı bakımından önemli verileri kapsıyor. Xristo Pärvev'in Turcizmite v "Ogledalo" (1816) na K. Peyčinovič ve Stefan İlčev'in Bălgarskite familni imena adlı yazıları da Türk dili bakımından yararlıdır...

Son olarak, Boev, Moskov ve Mollova'nın yukarıda belirtilen yazılarına değinmek istiyorum. Genç Bulgar türkoloğu Boev, Bălgarski ezik ve Balkansko ezikoznanie gibi dergilerde çıkan yazılarında çağdaş Bulgar dilinde kullanılan birkaç Türkçe kelime üzerinde durmuştu. Bu yazısında da Bulgar ve Türk dilleri arasındaki bağları ele alan yazar, Bulgar tahtını işgal eden Asen soyunun Kuman kökünden geldiğini belirttikten sonra, bu soyun adının Türkçe (Kumanca) 'sağlam' anlamına gelen *esen* kelimesinden çıktığını ileri sürüyor. Eski bir yazısına dayanarak Bulgarca *bavur*, *kamşik*, *korken*, *kraguy*, *karguy* kelimelerinin de Kumancadan geldiğini tekrarlayan yazar, bu kez Bulgar ağızlarından kullanıla *bala* 'çocuk', *tuk* 'tüy' ve *kop* 'çok' gibi birtakım kelimelerin de Kumancadan alındığını belirtiyor. Yazısının sonunda Bulgarca *kockar*, *bay*, *balaban* ve *yapandžak* kelimelerinin de Kumancadan geldiğini yazıyor, fakat bu kelimeler üzerinde başka bir yazısında duracağını bildiriyor.

Moskov, Balkan ve Orta Avrupa dillerinde kullanılan birtakım ortak kelimeler üzerinde duruyor. Yazarın, yazısının başında H. Vámbéry'nin Ety-

mologisches Wörterbuch der turkotatarischen Sprachen (Leipzig, 1878) adlı eski eserine dayanarak Türkçe *tut-* kökünü *tok-*, *toy* ve *tot-* kelimeleriyle birleştirmesi yanlıştır. Bununla birlikte, Moskov'un Türkçe *tut-* kökünün Bulgarcada kullanılan türlü türevleri üzerine verdiği bilgi ve verilerin büyük bir bölümü sağlamdır. Yalnız Türkçe *tut-* kökünden geldiği ileri sürülen Macarca *tutyi-mutyi* kelimesi Türkçe *tut-* köküne bağlanamaz. Nitekim G. Bárczi (Magyar szófajtó szótár. Budapest, 1941) bu kelimenin bir yansıma olduğunu belirtmiştir. Slovakça *tuti-muti* biçiminin ise Macarcadan alındığı açıktır.

Mollova'nın yazısına gelince: Mollova, yazısına başlarken bir giriş yapmak lüzumunu duymamış, yalnız küçük bir notta *c*, *ç*, *y* . . . seslerinin kelime başlarında kullanılmasını Türk diyalektlerinin ana özelliklerinden biri olarak belirtmiştir. Bu nottan sonra yazar Bulgarca birtakım kelimelerin etimolojilerini veriyor. Benim inancıma göre, bu etimolojilerin büyük bir bölümü tartışılmaya ve düzeltilmeye muhtaçtır. Örnak olarak, 1. maddede Bulgarca *džagala* 'sorte de prune jaune' kelimesi üzerinde duran Mollova, *džunguli* 'prunes jaunes sauvages', *džanga*, *džanka*, *džinka*, *dženka* 'prune; prune sèche', *džangurka* 'prune; prune grèque', *čangali* 'amandes vertes', *čángérika* 'prune' gibi birtakım biçimler veriyor. Yazar bu veriler arasındaki ilişkileri üzerinde her nedense durmuyor. Oysa bu maddede toplanmış olan bu veriler arasında ses, anlam ve yapı bakımlarından büyük farklar vardır. Mollova 'erik' anlamına gelen kelimeleri 'badem' veya 'çağala' anlamlarında kullanılan biçimlerle birleştirmekten çekinmiyor. 'Ceviz' anlamına gelen *yangaq* kelimesini de bu maddede saydığı verilerle birleştirmesi özellikle göze çarpıyor.

Bu madde Mollova'nın *étymologique* birleştirmeleri üzerine açık bir fikir verebilir. Yazar sonraki maddelerde de bu tutumuna bağlı kalmıştır. Bundan başka, yazar Bulgar ağızlarında kullanılan Türkçe kelimelerin kökenini belirtirken yalnız Bulgaristan topraklarında konuşulan Türk diyalektlerini göz önünde tutmamış, en uzak Türk diyalektlerindeki verilerden bile yararlanmaya kalkmıştır. Bu bakımdan ileri sürdüğü birleştirme ve yaklaştırmalar sağlam bir esastan yoksun kalmıştır . . .

Görülüyor ki İzvestiya dergisinin Prof. Georgiev'e armağan edilen bu cildi eski ve yeni Balkan dilleri ve özellikle Türk dili bakımından değerli yazılarla doludur.

Doğumunun 60. yıldönümünde dilbilimi yolundaki verimli çalışmalarını sürdüren seçkin Bulgar bilginini kutlamak bizim için zevkli bir borçtur.